

ארכובית ארץ-ישראלית *Polygonum palaestinum* - פורחת בחולות החוף (ספטמבר 2017)

כתב: גדי פולק

ארכובית ארץ-ישראלית *Polygonum palaestinum* (ארכוביתיים) היא עשב רב-שנתי גבוה שגובהו מגיע לעתים עד 150 ס"מ. גבעולים זקופים או נטויים מעט באלכסון ומזדקרים מבסיס מעוצה הסמוך לפני הקרקע. הגבעולים הירוקים והרותמיים בנויים מפרקים המחוברים ביניהם במפרקים בולטים ולאורכם חריצי אורך שבהם הפיוניות שקועות. העלים מופיעים במפרקים ועטופים בבסיסם בנדן קרומי ושקוף הקרוי "שופר" (עלה לוואי האופייני לכל מיני הסוג ארכובית). העלים קטנים ונושרים עד מהרה והשופר נותר גם לאחר שהעלים נושרים. עיקר ההטמעה נעשה בגבעולים הרותמיים הירוקים.

ארכובית ארץ-ישראלית

מימין - מראה כללי. צילמה: ערגה אלוני ©; משמאל - גבעולים רותמיים עם חריצי אורך, ליד המפרק נראים שרידי השופר (עלה לוואי). צילם: גברי שיאון ©

לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

הפריחה נמשכת חודשים ארוכים, אך שיאה מתרכז בקיץ בחודשים אוגוסט וספטמבר. הפרחים ערוכים לרוב בשיבולים קיצוניות בגבעולים, הכוללות מקבצים של 3 פרחים אך גם לעתים במפוזר החלקים העליונים של הגבעולים. הפרחים מצויים בחיק השופרים הקרומיים. צבע הפרח לבן, אך בסיסו לעתים ירקרק או ורוד. קוטר הפרח 3.5 מ"מ, מכיל 8 אבקנים ושחלה אחת עם 3 צלקות. הפרי אגוזית חומה הבולטת מהגביע בעת ההבשלה.

ארכובית ארץ-ישראלית
מימין - תפרחות בקצות הגבעולים. צילם: גדי פולק ©; משמאל - פרחים בתפרחת. צילם: ישי שמידוב ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

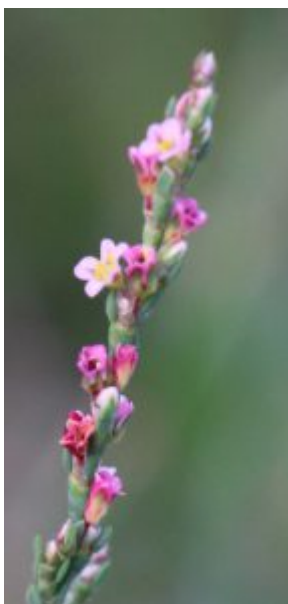
ארכובית ארץ-ישראלית - פרחים. צילם: גברי שאון ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

ארכובית ארץ-ישראלית אופיינית לבתי גידול חוליים במישור החוף וצפון הנגב ושכיחה לרוב במורדות מוגנים של דיונות חול. כאשר הצמח מתכסה בחול הוא משתרש במפרקים ותורם בכך לייצוב הדיונה.

מעמדה הסיסטמטי של **ארכובית ארץ-ישראלית** אינו ברור. המין קרוב ודומה מאד בצורתו ל**ארכובית שבטבטית** *Polygonum equisetiforme*. בעבר תוארו האוכלוסיות הגדלות בחולות כזן "החולות" של **ארכובית שבטבטית** (*Polygonum equisetiforme* var. *arenarium*), וכך גם הופיעה במגדירים הישנים. **ארכובית ארץ-ישראלית** כמין בפני עצמו פורסמה למדע מישראל על ידי זהרי בפלורה פלסטינה, וכך גם בכל המגדירים הזמינים

כיום, אך לא מוזכרת בפלורות אחרות באיזור וזהותה כמין נפרד מוכרת רק בחלק מאתרי הצמחים הבינלאומיים. לכן נכלל הטקסון הזה בספר האדום ברשימת המינים ה"מסופקים". הטקסון **א. ארץ-ישראלית**, בין אם הוא מין בפני עצמו או ובין אם זן של **א. שבטבטית**, אנדמי לישראל, ירדן, סוריה ולבנון. **ארכובית שבטבטית** נפוצה בכל אגן הים התיכון.

כמה הבדלים קיימים בין **ארכובית שבטבטית וארכובית ארץ-ישראלית**: **ארכובית שבטבטית** נפוצה מאד במעזבות, גבעוליה לרוב קצרים יותר והצמח כולו נמוך ונוטה להיות שרוע, התפרחות מרווחות יותר, הפרחים קטנים יותר והאגוזית מכוסה בעלי הגביע בעת ההבשלה. ענפי **ארכובית שבטבטית** (סביר שבכלל זה גם שגם **א. ארץ-ישראלית**) משמשים ברפואה העממית- מסורתית כתרופה למגוון מחלות בצורות מגוונות של דרכי הכנה.

ארכובית שבטבטית. צילמה: ערנה אלוני ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

שמו העברי של הסוג "ארכובית" מתורגם משמו המדעי *Polygonum* שפירושו "בעל ברכיים רבות" ולכן בעבר נקרא בעברית "רב-ברך" (ארכובה = ברך). תואר המין "ארץ-ישראלית" מציין את היותו מין מקומי ואילו התואר "שבטבטית" מציין את הדמיון של הגבעולים לגבעולי שבטבט (*Equisetum*).

הסוג **ארכובית** כפי שמופיע בספרות המקומית מופרד כיום לשני סוגים, כאשר כל המינים בעלי עלים מפותחים ותפרחות שיבולת עם פרחים המקובצים בקצה הגבעול משויכים כיום לסוג *Persicaria*. בסוג זה גדלים בארץ כמה מינים של בתי גידול לחים - **ארכובית**

משונשנת, ארכובית מחודדת, ארכובית הכתמים, ארכובית סנגלית, וארכובית צמירה.
יתר המינים בארץ ובכללם **א. ארץ-ישראלית וא. שבטבטית** נותרו בסוג *Polygonum*.
בסוג ארכובית במובנו הצר, לא כולל פרסיקריה, 75 מינים הגדלים באזורים ממוזגים
צפוניים.

ספרות:

דנין א 1976 צמחים הגדלים בחוף הים ובחולות. לדעת 9-10: 23-26.

קריספיל נ 1985 צמחי מרפא, מדריך שדה לצמחי המרפא של א"י. הוצאת דפוס המקור.

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום - צמחים בסכנת הכחדה בישראל,
כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

Zohary M 1966 Flora Palaestina vol 1. The Israel Academy of Sciences and
Humanities, Jerusalem.

The Plant List <http://www.theplantlist.org/>

Euro+Med 2006: Euro+Med PlantBase - the information resource for Euro-
Mediterranean plant diversity. Published on the Internet
<http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/> [accessed 15/8/2017].

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פולק ג 2017 ארכובית ארץ-ישראלית *Polygonum palaestinum* - פורחת
בחולות החוף (ספטמבר 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/polygonum-plaestinum>

עוד בכלנית על מיני ארכובית

ארכובית צמירה - צמח אדום פורח במקווי מים (ספטמבר 2016)